Received: *3 สิงหาคม 2565*
Revised: *20 ธันวาคม 2565*
Accepted: *21 ธันวาคม 2565*

การจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในชุมชน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
Environmental Pollution Management of the Local Government Organization

ธนกร ฮะยิ้ม[1] ภคมน โภคะธีรกุล[2] รัชยา ภักดีจิตต์[3] สุพัตรา ยอดสุรางค์[4]
Tanakorn Hayim[1] Pakamon Pokateerakul[2] Rachaya Pakdeejit[3] Suphattra Yodsurang[4]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมนำเสนอแนวคิด วิธีการ และแนวทางในการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ผ่านมุมมองตามแนวคิดหลักการ 3Rs: Reduce Reuse Recycle เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความเหมาะสม รวมทั้งเพื่อลดปริมาณขยะ และส่งเสริมการคัดแยกขยะที่ต้นทาง จัดทำระบบเก็บขนอย่างมีประสิทธิภาพ และขยะมูลฝอยได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

ผลการศึกษาพบว่า

การจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรอาศัยหลักการ 3R ได้แก่ ใช้น้อย (หรือการลดการใช้: Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และใช้แปรรูป (หรือแปรรูปใหม่: Recycle) เนื่องจากหลักการ 3R เป็นการจัดการขยะด้วยวิธีการง่าย ๆ ที่สามารถทำได้ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย และสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ถุงผ้าแทนการใช้ถุงพลาสติก ใช้ ภาชนะหรืออุปกรณ์ที่สามารถใช้ซ้ำในชีวิตประจำวัน เช่น กระบอกน้ำ ตะกร้า และปิ่นโต เป็นต้น

คำสำคัญ : การจัดการ, มลพิษทางสิ่งแวดล้อม, ขยะมูลฝอย

[1] นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขานวัตกรรมการจัดการ คณะวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์,
E-Mail: Tanakornwat@hotmail.com
Affiliation secondary Rajamangala University of Technology Rattanakosin primary Rajamangala University of Technology Rattanakosin
[2] อาจารย์สาขานวัตกรรมการจัดการ คณะวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
Affiliation secondary Rajamangala University of Technology Rattanakosin primary Rajamangala University of Technology Rattanakosin
[3] อาจารย์สาขานวัตกรรมการจัดการ คณะวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
Affiliation secondary Rajamangala University of Technology Rattanakosin primary Rajamangala University of Technology Rattanakosin
[4] อาจารย์สาขานวัตกรรมการจัดการ คณะวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
Affiliation secondary Rajamangala University of Technology Rattanakosin primary Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Abstract

Academic Articles on Environmental Pollution Management on Solid Waste in the Community of Local Administrative Organizations. The objective of this study was to study the management of environmental pollution from solid waste in the community of local government organizations. along with presenting concepts, methods, and guidelines for the management of environmental pollution from solid waste in the community of local administrative organizations in various forms; Through the perspective of the 3Rs principle: Reduce Reuse Recycle so that the local government organization can apply it in accordance with the context of the local government organization as appropriate including to reduce the amount of waste and promote the segregation of clogged waste Establish an efficient hair collection system and solid waste has been properly disposed of according to academic principles.

The results were as follows:

Environmental Pollution Management of Solid Waste in the Community of Local Administrative Organizations Should rely on the 3R principles, namely, use less (or reduce use: Reduce), reuse (or recycle: Recycle) because the 3R principle is a simple waste management method that can be done by everyone, all genders, age and can be practiced in daily life such as using cloth bags instead of plastic bags, using utensils or equipment that can be reused in daily life such as water bottles, baskets and tiffins, etc.

Keywords: Management, Environmental pollution, Solid waste

บทนำ

ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2560–2562 และมีการนำขยะมูลฝอยชุมชนกลับมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งการกำจัดที่ไม่ถูกต้องนั้นมีแนวโน้มลดลง แต่ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตั้งแต่ช่วงต้นมีนาคม 2563 เป็นต้นมา และต่อเนื่องจนถึงการระบาดระลอกใหม่ในช่วงปลายปี 2563 และต้นปี 2564 พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งและบางเขตในกรุงเทพมหานคร มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนลดลง เนื่องจากมีการควบคุมการเดินทางของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศมาประเทศไทย ประกอบกับมีมาตรการกำหนดให้ปฏิบัติงานที่บ้าน (Work From Home) เพิ่มขึ้น แต่หากพิจารณาอัตราการผลิตขยะมูลฝอยภายในประเทศ พบว่า อัตราการผลิตขยะมีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 0.8 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน เป็น 1.0 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน เมื่อเทียบกับปริมาณขยะมูลฝอยในปี 2562 โดยในปี 2563 มีขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นประมาณ 25.37 ล้านตัน ซึ่งขยะมูลฝอยชุมชนจะถูกคัดแยก ณ ต้นทาง และนำกลับไปใช้ประโยชน์ จำนวน 8.36 ล้านตัน (ร้อยละ 33) โดยมีขยะมูลฝอยชุมชนที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง 9.13 ล้านตัน (ร้อยละ 36) ส่งผลให้ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการกำจัดไม่ถูกต้องประมาณ 7.88 ล้านตัน

(ร้อยละ 16) สำหรับการกำจัดขยะมูลฝอยพบว่า ในปี พ.ศ. 2563 สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนที่เปิดดำเนินงานมีจำนวน 2,305 แห่ง และสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชน มีจำนวน 28 แห่ง เมื่อพิจารณาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่เปิดดำเนินการ พบว่า สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการถูกต้อง ได้แก่ การฝังกลบอย่างถูกหลักวิชาการ การฝังกลบแบบกึ่งใช้อากาศ เตาเผาผลิตพลังงาน เตาเผาที่มีระบบบำบัดมลพิษอากาศ การหมักทำปุ๋ย และการผลิตเชื้อเพลิงจากขยะมูลฝอย (RDF) มีทั้งสิ้น 357 แห่ง และสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการไม่ถูกต้อง ได้แก่ การเทกอง การเผากลางแจ้ง และเตาเผาไม่มีระบบบำบัดมลพิษอากาศ มีทั้งสิ้น 1,948 แห่ง (กรมควบคุมมลพิษ, 2564)

สำหรับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้บริการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนมีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องลดลงทุกปีและยังมีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนไม่ถูกต้องเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้มีการเผากลางแจ้ง การเทกองในบ่อดินเก่า พื้นที่รกร้างและลักลอบทิ้งในพื้นที่สาธารณะเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กและห่างไกล ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีบริการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนลดน้อยลงทุกปี ดังนั้น ปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนยังเป็นหนึ่งในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากปัญหาทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งด้านปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนที่ดำเนินการไม่ถูกต้องและยังคงไม่ได้รับการปรับปรุง และในสังคมเมืองที่มีการขยายตัวสูงตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดการบริโภคเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยในสังคมเมืองเพิ่มขึ้นตามไปด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ยังประสบปัญหาไม่สามารถแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนได้ โดยปัญหาที่พบ เช่น ปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างสะสมจำนวนมาก สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการมีไม่เพียงพอ ประชาชนคัดค้าน นโยบายของผู้บริการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ การขาดความร่วมมือและความตระหนักของประชาชนในพื้นที่ ขาดกฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน (เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติ) ขาดประสิทธิภาพของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมให้ครอบคลุม การไม่สะท้อนต้นทุนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนทั้งระบบ และขาดความร่วมมืออย่างแท้จริงระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านโยบาย กฎหมาย แผนงานและงบประมาณ (ชัยวิชิต พลหลา, 2559 หน้า 7-8)

จากปัญหาขยะมูลฝอยรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยจึงได้กำหนดให้การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของประเทศ โดยแนวคิดในการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ประกอบด้วยการลดการเกิดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด การคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งเพื่อนำกลับมาใช้ซ้ำและใช้ประโยชน์ใหม่ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนของภาคการผลิต ส่วนขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่เหลือจะนำไปกำจัดโดยวิธีการที่ถูกหลักวิชาการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่วนการนำไปผลิตเป็นพลังงานถือเป็นผลพลอยได้ ซึ่งนำไปสู่ความคิดริเริ่มสู่การปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนกับการจัดการมูลฝอยโดยชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561 หน้า 4-5) และตามที่ กระทรวงมหาดไทยได้ให้จังหวัดดำเนินการขับเคลื่อนแนวปฏิบัติการ

จัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" ประจำปี พ.ศ. 2565 ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมู่บ้านและชุมชน พร้อมทั้งรณรงค์และประชาสัมพันธ์การลดปริมาณขยะมูลฝอยและคัดแยกขยะมูลฝอยในพื้นที่โดยใช้หลักการ 3 ช: ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ หรือ 3Rs: Reduce Reuse Recycle ภายใต้กรอบการดำเนินงาน จำนวน 3 ระยะ ได้แก่ ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง เพื่อลดปริมาณขยะ และส่งเสริมการคัดแยกขยะที่ต้นทาง จัดทำระบบเก็บขนอย่างมีประสิทธิภาพ และขยะมูลฝอยได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ (กระทรวงมหาดไทย, 2565)

ในการนำเสนอบทความครั้งนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้มุมมองตามแนวคิดหลักการ 3 ช: ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ หรือ 3Rs: Reduce Reuse Recycle ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดเพื่อจัดการขยะ ด้วยวิธีการง่าย ๆ ที่ทำได้ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน เพื่อจัดการขยะที่เกิดขึ้นจากบ้านเรือนและชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิผล

การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ได้ให้ความหมายของมูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น สอดคล้องกับ กรมควบคุมมลพิษ (2563 หน้า 4) ได้ให้ความหมายของขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ ซากสัตว์หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เหลือทิ้งจากบ้านพักอาศัย ร้านค้า ตลาด สถานประกอบการ สถานที่ทำงาน หรือสถานที่อื่นใด ส่วนขยะมูลฝอยชุมชน หมายถึง ขยะมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น บ้านพักอาศัย สถานประกอบการค้า แหล่งธุรกิจ ร้านค้า สถานบริการ ตลาดสด และสถาบันต่าง ๆ ได้แก่ ขยะอินทรีย์จำพวกเศษอาหารต่าง ๆ เศษใบไม้ เศษหญ้า ขยะรีไซเคิลจำพวกแก้ว กระดาษ โลหะ พลาสติก อะลูมิเนียม ยาง และขยะทั่วไป จำพวกเศษผ้า เศษไม้ และเศษวัสดุต่าง ๆ (กรมควบคุมมลพิษ, 2564 หน้า 1-2)

การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (CBM) เป็นชุดเครื่องมือสำหรับผู้มีอำนาจตัดสินใจ สำหรับครัวเรือนและชุมชนต่างๆ ซึ่งในภาพรวมเป็นการใช้เพื่อปรับปรุงการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือน CBM ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561 หน้า 10-13)

ขั้นตอนที่ 1 การจัดการของขายได้ เป็นกิจกรรมอย่างแรกและง่ายที่สุดในการดำเนินการได้แก่ การจัดการของขายได้การคัดแยกขยะในระดับครัวเรือน รวมถึงควรจะต้องมีรูปแบบของการจัดการของขายได้ เช่น ธนาคารขยะรีไซเคิล ตลาดนัดขยะรีไซเคิล หรือร้านรับซื้อรายย่อย เช่น ซาเล้ง

ขั้นตอนที่ 2 การทำปุ๋ยหมักจากขยะอินทรีย์ เป็นการนำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ยหมักภายในครัวเรือนโดยเริ่มจาก แนะนำให้ครัวเรือนแยกขยะอินทรีย์ทั้งจากห้องครัวและจากในสวน ต้องร่วมมือกันระหว่างหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้อง ชุมชนและครัวเรือนในการกำหนดถึงวัสดุที่ต้องการเพื่อเริ่มงานหมักปุ๋ย กำหนดสถานที่ที่จะวางถังหมักหรือตั้งคอกหมัก การให้ความรู้ด้านวิชาการ วิธีการทำปุ๋ยแนวทางแก้ปัญหา และการตลาดเพื่อนำปุ๋ยหมักออกจำหน่าย

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการถังขยะของตนเอง โดยให้แต่ละครัวเรือนรับผิดชอบถังของตนเองและครัวเรือนจะมีถัง 2 ใบ สำหรับขยะอินทรีย์และขยะทั่วไป ส่วนของขายได้อาจจะรวบรวมแยกใส่กล่องหรือลังไว้

ขั้นตอนที่ 4 ถนนปลอดถังขยะ ควรกำหนดเวลาที่แน่นอนในการจัดเก็บขยะ ครัวเรือนจะได้นำถังขยะออกมาวางไว้ด้านนอกเพื่อให้เจ้าหน้าที่มาจัดเก็บไป วิธีนี้ทำให้ถนนแลดูสะอาดตาปราศจากกลิ่นรบกวนจากถังขยะที่อยู่บนทางเท้า

ขั้นตอนที่ 5 ความถี่ในการจัดเก็บขยะ ผลจากการคัดแยกขยะทำให้ปริมาณขยะที่ต้องเก็บขนกำจัดลดลง ส่งผลให้สามารถลดความถี่ในการจัดเก็บขยะลงได้

ขั้นตอนที่ 6 การชำระค่าธรรมเนียมขยะ ต้องอาศัยความร่วมมือในการชำระเงินจากประชาชน ผ่านผู้นำและกรรมการชุมชน

แนวความคิดในการจัดการขยะมูลฝอยและ CBM เป็นองค์รวมของแนวคิดในการจัดการขยะแบบผสมผสานที่มีเป้าหมายเพื่อลดปริมาณขยะ ณ แหล่งกำเนิดขยะ ได้แก่ ครัวเรือนต่างๆ ในชุมชนเมืองเพื่อลดปัญหาและลดต้นทุนของส่วนอื่นๆ ของการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งประชาชนในชุมชนมีหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอยให้เป็นไปอย่างถูกต้อง และประชาชนเองก็มีคาดหวังที่จะได้รับการสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณในการดำเนินการ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน เป็นการลดการเกิดปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ณ แหล่งกำเนิด ด้วยการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งเพื่อนำกลับมาใช้ซ้ำและใช้ประโยชน์ใหม่ โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนและประชาชนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งจะช่วยกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายตามวิธีการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นการป้องกันและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีวิธีการที่ถูกต้องตามขั้นตอนดังแสดงในภาพประกอบที่ 1

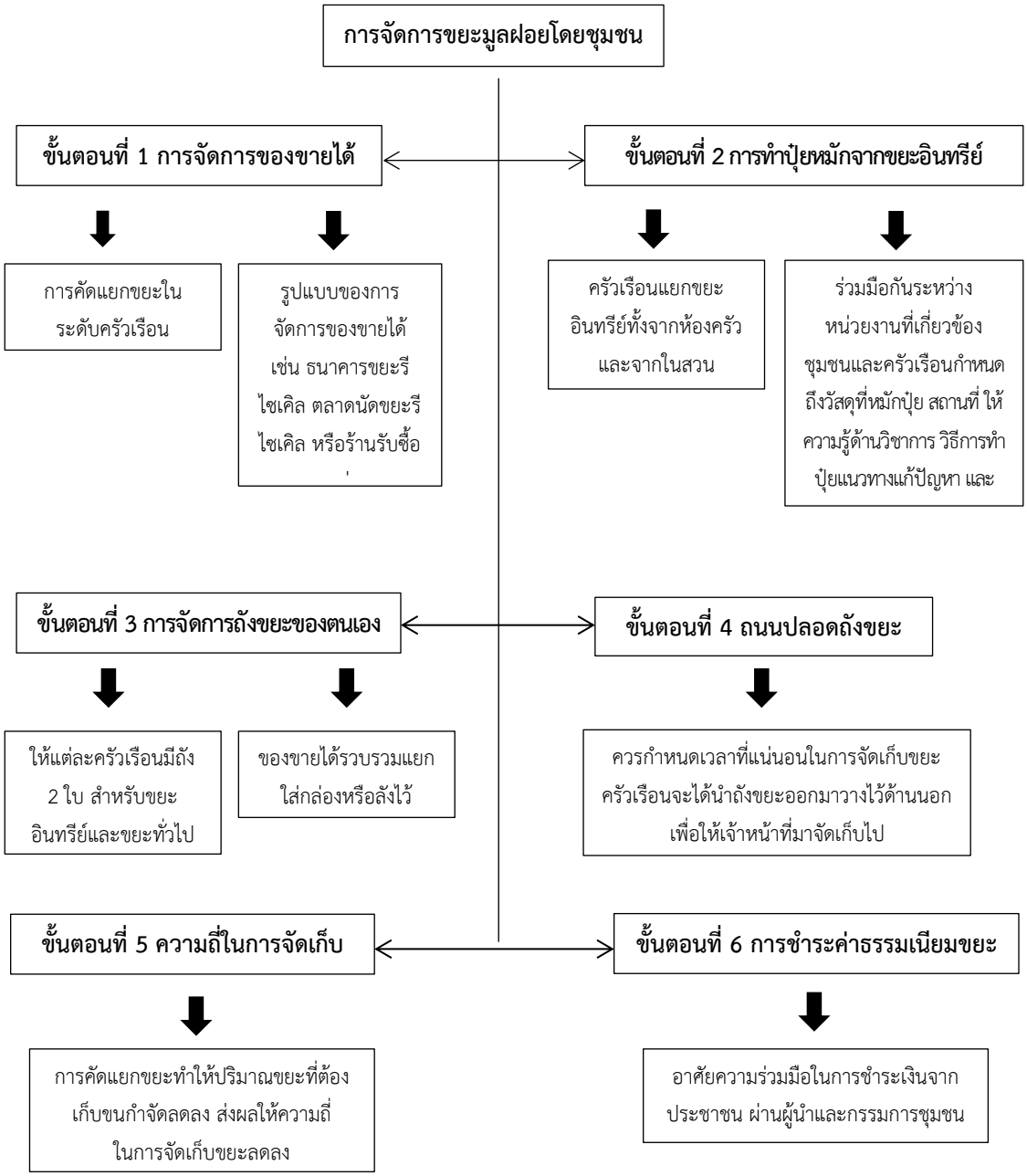

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน

การขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การแก้ไขปัญหาขยะของประเทศไทย ถือเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และรัฐบาลได้มีมติเพื่อให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะของประเทศ ตามลำดับ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562 หน้า 17)

1) มติคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อ 19 สิงหาคม 2557 อนุมัติให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินโครงการกำจัดขยะในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และให้กระทรวงมหาดไทยรับไปพิจารณาร่วมกับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนการจัดตั้งโรงกำจัดขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศเพื่อให้มีโรงกำจัดขยะมูลฝอยเพียงพอที่จะรองรับปริมาณขยะของทุกจังหวัด

2) คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษา เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2558 ลงมติว่ารับทราบผลความคืบหน้าการดำเนินการโครงการนำร่องเพื่อแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและให้กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการแก้ไขปัญหาขยะในภาพรวมของประเทศ โดยให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นหน่วยงานสนับสนุนในการดำเนินการ

3) มติคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีมติเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 เห็นชอบ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของประเทศ โดยเทคโนโลยีแบบผสมผสานเน้นการแปรรูปเป็นพลังงานหรือท้าให้เกิดประโยชน์สูงสุด มุ่งเน้นการส่งเสริมภาคเอกชนลงทุนหรือดำเนินงานระบบเก็บรวบรวมขนส่ง และกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย

4) คณะรัฐมนตรีในคราวประชุม เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2558 ได้มีมติรับทราบแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของกระทรวงมหาดไทย โดยมีแนวทางในการรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการมูลฝอย (Clusters) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปัจจุบันมีการรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการมูลฝอย (Clusters) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 324 กลุ่ม เพื่อเลือกใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพในการกำจัดขยะของแต่ละกลุ่ม

ปัจจุบันสถานการณ์ขยะในประเทศไทยนั้น ถือว่าวิกฤตเนื่องด้วยเหตุผลสำคัญสองประการ คือ ส่วนแรก การสร้างขยะที่ยังคงมากขึ้นทุกวัน กับส่วนสอง วิธีการกำจัดปัจจุบัน ไม่ได้ทำให้ขยะหมดไปมีแต่สะสมเพิ่มมากขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562 หน้า 17)

1) การสร้างขยะยังคงมากขึ้นทุกวัน พบว่า มีปริมาณขยะรวมกันทั้งประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี 2551 ที่ 23.93 ล้านตันต่อปีเพิ่มเป็น 27.06 ล้านตันในปี 2559 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 สูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงเวลาเดียวกัน จากขยะ 27.06 ล้านตันต่อปี หรือ 74,130 ตันต่อวัน ซึ่งเฉลี่ยเป็นปริมาณขยะ 1.14 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน

2) วิธีการกำจัดปัจจุบัน ไม่ได้ทำให้ขยะหมดไปมีแต่สะสมเพิ่มมากขึ้นจากขยะ 27 ล้านตันต่อปี ยังตกค้างสะสมในชุมชนกว่าปีละ 5.67 ล้านตัน ส่วนที่เข้าระบบปีละ 15.76 ล้านตัน ส่วนใหญ่เกือบ 100 % กำจัดโดยการฝังกลบ มีบ่อฝังกลบอยู่ 2,810 แห่ง แต่มีเพียง 328 แห่งเท่านั้น ฝังกลบถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่วนที่เหลือกว่า 88 % ยังดำเนินการไม่ถูกต้องโดยมีข้อกำจัดทั้งในเรื่องพื้นที่ และงบประมาณในการจัดการ จึงเห็นภาพภูเขากองขยะอยู่ทั่วประเทศไทย การย่อยสลายก็ใช้เวลานาน พลาสติกใช้เวลา 450-500 ปี ส่วนกล่องโฟมไม่ย่อยสลายเลยเกิดปัญหามลพิษ ขยะปนเปื้อนออกสู่แหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค ส่งกลิ่นเหม็นก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก สร้างภาวะโลกร้อนชาวบ้านร้องเรียนปัญหากองขยะภูเขามาช้านาน หากไม่เร่งดำเนินการแก้ไข ปัญหาเหล่านี้จะยิ่งหนักขึ้นต่อไป

การขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการแก้ไขปัญหาขยะของประเทศไทย โดยมีดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะตามลำดับ คือ (1) จัดทำแผนการจัดตั้งโรงกำจัดขยะมูลฝอยเพื่อให้มีโรงกำจัดขยะมูลฝอยเพียงพอที่จะรองรับปริมาณขยะของทุกจังหวัด (2) รับทราบผลความคืบหน้าการดำเนินการโครงการนำร่องเพื่อแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย และให้กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการแก้ไขปัญหาขยะ ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็น

หน่วยงานสนับสนุนในการดำเนินการ (3) เห็นชอบ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และ (4) รับทราบแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของกระทรวงมหาดไทย โดยมีแนวทางในการรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการมูลฝอย (Clusters) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 324 กลุ่ม ดังแสดงในภาพประกอบที่ 2

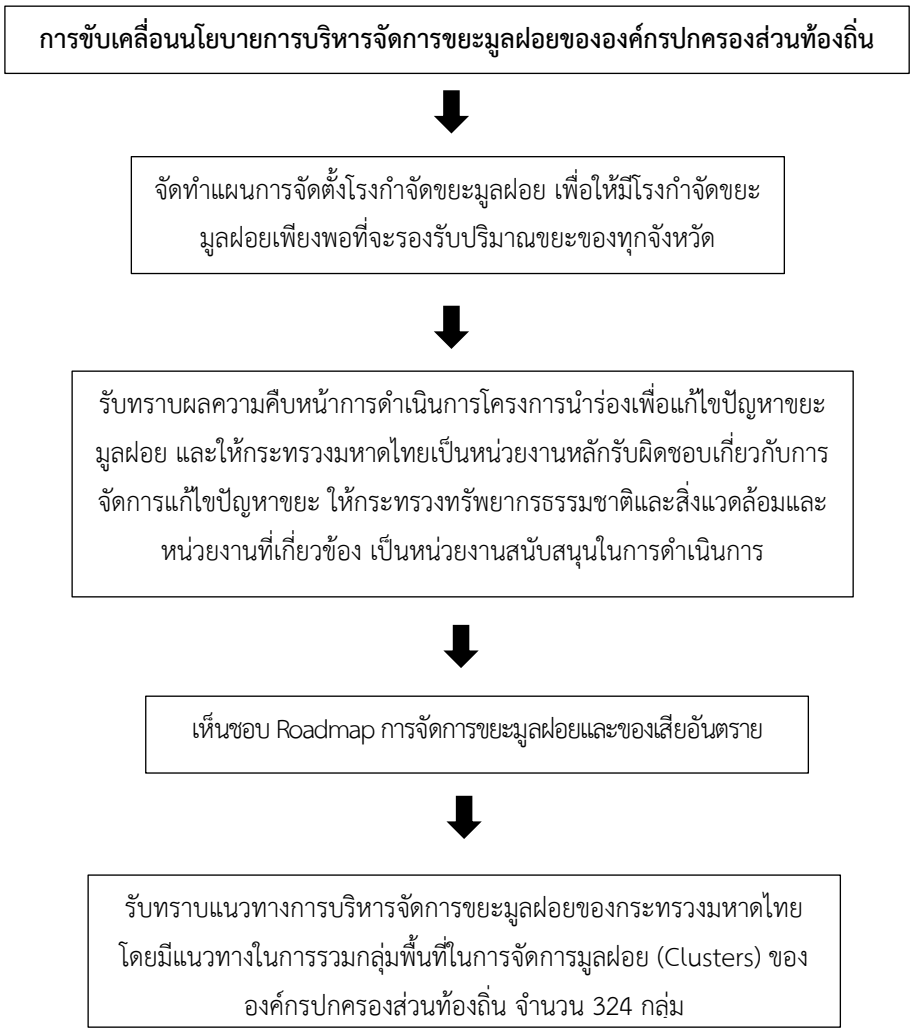

ภาพที่ 2 การขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนแบบครบวงจร เป็นการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะช่วยลดผลกระทบต่อประชาชน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีความจำเป็นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องนำมาพิจารณาดำเนินการ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทุกเครือข่าย ตั้งแต่การสร้างความรู้ความตระหนัก ลดปริมาณขยะมูลฝอย และของเสียอันตราย การคัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย การบริการเก็บขน การกำจัดอย่างถูกต้องหลักวิชาการ ซึ่งแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยมีแนวคิดหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพและให้เกิดการบูรณาการของการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากการจัดการขยะมูล

ฝอยในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะรูปแบบต่างกันและต่างคนต่างทำ ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ท้องถิ่นไม่สามารถเก็บค่าธรรมเนียม และขาดผู้ควบคุมดูแลระบบที่มีความรู้ความชำนาญ เฉพาะด้าน จึงเกิดปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและนำมาซึ่งเหตุเดือดร้อนรำคาญ และการร้องเรียน ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพและให้เกิดการบูรณาการของการจัดการขยะมูลฝอย จะมุ่งเน้นให้มีการนำขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปบำบัดและกำจัดให้น้อยที่สุดพร้อมทั้งให้มีศูนย์จัดการขยะมูลฝอย (รวมถึงของเสียอันตรายจากชุมชนและมูลฝอยติดเชื้อ) โดยมุ่งเน้นการรวมกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Cluster) มีการเลือกใช้เทคโนโลยี ที่เหมาะสมหรือเทคโนโลยีที่เป็นทางเลือกมาตรฐานในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่เน้นการแปรรูปขยะมูลฝอยให้เป็นพลังงานโดยคำนึงถึงปริมาณขยะมูลฝอย และขนาดของกลุ่มพื้นที่ที่การรวมกลุ่มอาจแบ่งเป็นออกเป็น 6 กลุ่ม ส่งเสริมธุรกิจรีไซเคิลหรือการแปรรูปใช้ใหม่ และการสร้างจิตสำนึกการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้ (ส่วนส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง, 2564 หน้า 10-13)

1) กำหนดให้ทุกครัวเรือนมีการคัดแยกขยะมูลฝอย ได้แก่ ขยะรีไซเคิลขยะมูลฝอย อินทรีย์ ของเสียอันตรายจากชุมชน และขยะอื่นๆ โดยองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นจัดให้มีระบบคัดแยกและรวบรวมขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท และ สนับสนุนให้ทุกชุมชนมีการใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบจากวัสดุรีไซเคิลและวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐจะเป็นหน่วยงานตัวอย่าง

2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีธุรกิจรับซื้อขยะรีไซเคิลที่คัดแยกจากแต่ละครัวเรือน และส่งต่อไปยังโรงงานแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำขยะมูลฝอยอินทรีย์ไปทำปุ๋ยหรือนำไปแปรรูป เป็นพลังงานเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าโดยหน่วยงานของรัฐสนับสนุน การนำปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้จากขยะมูลฝอยไปใช้

4) สนับสนุนให้มีการนำขยะมูลฝอยที่เหลือจากการคัดแยกจากการนำไปใช้ ประโยชน์แล้วนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ในระบบบำบัดและกำจัดขยะมูลฝอยหรือระบบสาธารณูปโภคอื่นๆ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินระบบหรือส่งขายให้กับการไฟฟ้าต่อไป

5) จัดให้มีระบบการเก็บรวบรวมของเสียอันตรายจากชุมชนที่คัดแยกได้จากแต่ละครัวเรือน และนำไปบำบัดและกำจัดอย่างถูกต้องยังสถานที่กำจัดที่มีอยู่แล้วหรือสร้างขึ้นใหม่ หรือส่งกำจัดกับเอกชน

6) สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Cluster) เพื่อสร้างศูนย์จัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานโดยเน้นการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ในรูปของปุ๋ย และการผลิตพลังงานทดแทนหรือเทคโนโลยีอื่นที่เหมาะสม ทั้งนี้ การรวมกลุ่มอาจแบ่งเป็นออกเป็น 6 กลุ่มซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ในเขตการปกครองเดียวกัน โดยพิจารณาจากปริมาณขยะมูลฝอย ระยะทางการขนส่งและเทคโนโลยีที่ใช้ ซึ่งในระยะแรกอาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ได้รับการออกแบบและก่อสร้างตามหลักวิชาการอยู่แล้วดำเนินการปรับปรุงระบบฯ ให้สามารถกำจัดขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพและรองรับปริมาณขยะมูลฝอยจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงได้เพิ่มขึ้น

7) ให้มีการจัดหา วิจัย พัฒนา เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ และสามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ได้สูงสุดที่เหมาะสมกับปริมาณและลักษณะมูลฝอย การลงทุน การดำเนินการและบำรุงรักษาความ

คุ้มค่าในการผลิตพลังงาน และ ความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับแต่ละกลุ่มพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8) ให้มีการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจากชุมชนและมูลฝอยติดเชื้อ

การจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทุกเครือข่าย ตั้งแต่การสร้างความรู้ความตระหนัก ลดปริมาณขยะมูลฝอย และของเสียอันตราย การคัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย การบริการเก็บขน การกำจัดอย่างถูกต้องหลักวิชาการ ในการเพิ่มประสิทธิภาพและการบูรณาการการจัดการขยะมูลฝอย จึงเน้นให้มีการนำขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปบำบัดและกำจัดให้น้อยที่สุดพร้อมทั้งให้มีศูนย์จัดการขยะมูลฝอย โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังแสดงในภาพประกอบที่ 3

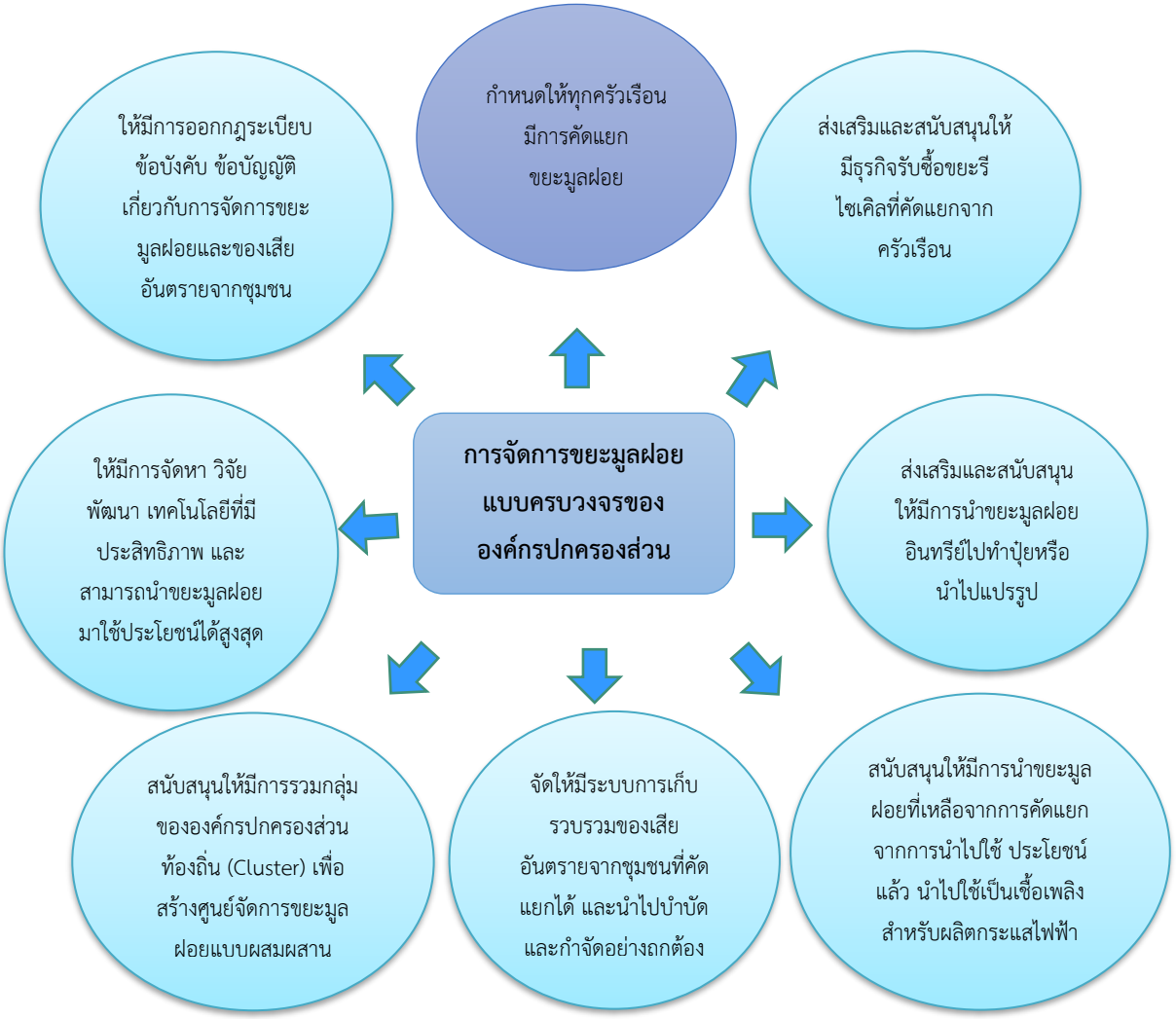

ภาพที่ 3 การจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักการ 3R

หลักการ 3R ประกอบด้วย ใช้น้อย (หรือการลดการใช้: Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และใช้แปรรูป (หรือแปรรูปใหม่: Recycle) เพื่อจัดการขยะ เป็นวิธีการง่าย ๆ ที่ทำได้ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน เพียงแค่ทุกคนตระหนักและมีความตั้งใจร่วมกันในการรักษาโลกใบนี้ให้สะอาด น่าอยู่ตลอดไป โดยเราสามารถใช้หลักการ 3 ใช้ หรือ 3R เพื่อจัดการขยะที่เกิดขึ้นจากบ้านเรือนและชุมชน ได้ดังนี้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2561 หน้า 4-7)

1) ใช้น้อย หรือลดการใช้ (Reduce) หมายถึง การลดปริมาณการใช้ลงโดยใช้เท่าที่จำเป็น หลีกเลี่ยงการใช้อย่างฟุ่มเฟือย เพื่อลดการสูญเปล่าและลดปริมาณขยะให้มากที่สุด เช่น การใช้ตะกร้าหรือถุงผ้าในการจับจ่ายซื้อของ เพื่อลดปริมาณพลาสติกและโฟมซึ่งกำจัดยาก การใช้แก้วส่วนตัวแทนการใช้แก้วครั้งเดียวแล้วทิ้ง การใช้ปิ่นโตหรือกล่องใส่อาหารเพื่อลดขยะโฟมซึ่งย่อยสลายยาก เป็นต้น

2) ใช้ซ้ำ (Reuse) หมายถึง การนำของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้อีกโดยไม่ผ่านขบวนการแปรรูปหรือสภาพ เช่น

2.1) การทำสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ นอกจากจะช่วยลดปริมาณขยะแล้วยังสร้างอาชีพและรายได้

2.2) การใช้กระดาษสอบหน้า เมื่อใช้ครบทั้งสองหน้าแล้งยังทำเป็นกระดาษหน้าที่สามโดยใช้เป็นกระดาษพิมพ์อักษรเบรลล์ให้ผู้พิการทางสายตาได้

2.3) การใช้ถ่านไฟฉายแบบชาร์จใหม่ได้ เป็นวิธีการที่ประหยัดเงินในกระเป๋าและช่วยลดปริมาณขยะอันตรายที่เกิดขึ้น

2.4) การบริจาคเสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้ผู้ที่มีความจำเป็นต้องใช้ นอกจากจะได้บุญแล้ว ยังทำให้บ้านเรือนเป็นระเบียบ ไม่รกรุงรังเต็มไปด้วยสิ่งของที่ไม่ได้ใช้งานแล้ว

2.5) การขายสินค้ามือสอง เช่น หนังสือ เสื้อผ้า รองเท้า อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น นอกจากเป็นการลดปริมาณขยะแล้ว ยังเป็นการเพิ่มรายได้อีกด้วย

3) ใช้แปรรูปหรือแปรรูปใช้ใหม่หรือรีไซเคิล (Recycle) หมายถึง การนำขยะรีไซเคิล ของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้มาแปรรูปเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต หรือเพื่อผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น การนำกระป๋องอะลูมิเนียมมาหลอมเป็นขาเทียม การนำกล่องเครื่องดื่ม UHT มาแปรรูปเป็นตะกร้า การนำกระดาษมาแปรรูปเป็นกล่องทิชชู การนำขวดพลาสติกใส (PET) มาแปรรูปเป็นเสื้อ

หลักการ 3R เป็นวิธีการง่าย ๆ ในการจัดการขยะ ที่สามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันและทำได้ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย และเป็นหลักที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมู่บ้านและชุมชน รณรงค์และประชาสัมพันธ์การลดปริมาณขยะมูลฝอยและคัดแยกขยะมูลฝอยในพื้นที่ โดยใช้หลักการ 3R ซึ่งประกอบด้วย ใช้น้อย (หรือการลดการใช้: Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และใช้แปรรูป (หรือแปรรูปใหม่: Recycle) เพื่อลดปริมาณขยะ และส่งเสริมการคัดแยกขยะที่ต้นทาง จัดทำระบบเก็บขนอย่างมีประสิทธิภาพ และขยะมูลฝอยได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังแสดงในภาพประกอบที่ 4

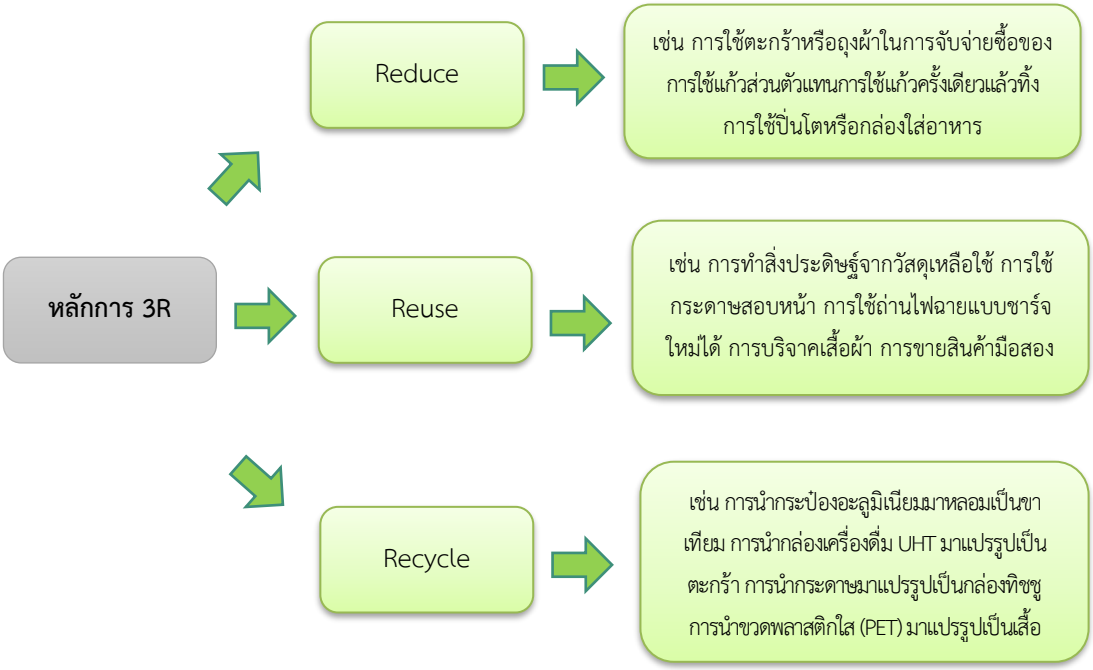

ภาพที่ 4 หลักการ 3R

วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่แก้ไขปัญหาขยะให้หมดไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2562 หน้า 18-19) ได้กล่าวถึง วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่แก้ไขปัญหาขยะให้หมดไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

การจัดการขยะต้นทาง

1) ขอความร่วมมือส่วนราชการ (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทย ในการส่งเสริม และสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการฯ ในปี พ.ศ. 2561 ดังนี้

1.1) รณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ พนักงานราชการ และลูกจ้าง ดำเนินการลดปริมาณขยะและคัดแยกขยะ ตามหลักการ 3 ช: ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ หรือ (3Rs : Reduce Reuse และ Recycle) เช่น การใช้ถุงผ้าแทนการใช้ถุงพลาสติก และการใช้ ภาชนะหรืออุปกรณ์ที่สามารถใช้ซ้ำในชีวิตประจ้าวัน เช่น กระบอกน้ำ ตะกร้า และปิ่นโต เป็นต้น

1.2) จัดให้มีการคัดแยกขยะมูลฝอย 4 ประเภท ได้แก่ ขยะมูลฝอยทั่วไป ขยะมูลฝอยน้ำกลับมาใช้ใหม่ ขยะมูลฝอยอินทรีย์หรือขยะเศษอาหารขยะ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน

2) แจ้งให้ส่วนราชการในระดับจังหวัดใช้กลไกความร่วมมือตามหลัก “ประชารัฐ”ผ่านคณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลมูลฝอยระดับจังหวัด เพื่อให้ดำเนินการ ดังนี้

2.1) แจ้งให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเครือข่าย “อาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก” เพื่อส่งเสริมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ร้อยละ 50 ของครัวเรือน ในเขตพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้สมาชิกอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลกจัดกิจกรรมรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.2) จัดตั้ง “จุดรวมขยะอันตรายจากชุมชน” ทุกแห่ง จากจำนวนหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ จำนวน 85,416 แห่ง ทั่วประเทศ ซึ่งปัจจุบันพบว่า ครบทุกแห่งแล้ว

2.3) จัดตั้ง “ถังขยะอินทรีย์หรือขยะเปียกครัวเรือน” ณ จวนผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด และให้ขยายผลการจัดการขยะอินทรีย์หรือขยะเปียกไปยังครัวเรือนทั่วประเทศ โดยกำหนดเป็นเป้าหมายร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั่วประเทศ ตามแนวนโยบายของนายกสมาคมแม่บ้านมหาดไทย

2.4) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับปรุงและพัฒนาตลาดที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และควบคุมผู้ประกอบกิจการตลาดของเอกชนให้มีความสะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยได้มาตรฐานตามหลักสุขาภิบาลหรือสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

2.4.1) ออกข้อกำหนดท้องถิ่นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในตลาดที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและตลาดเอกชนตามความเหมาะสมและบริบทของแต่ละพื้นที่

2.4.2) จัดให้มีภาชนะรองรับขยะมูลฝอยแบบแยกประเทศ จำนวน 4 ประเภท

2.4.3) ลดปริมาณขยะมูลฝอย อาทิ การงดใช้กล่องโฟม การใช้ถุงผ้าแทนการใช้ถุงพลาสติก

2.4.4) คัดแยกขยะมูลฝอยในแต่ละประเภท เช่น ขยะเศษอาหาร ผัก ผลไม้ ออกจากขยะมูลฝอยทั่วไป และขยะมูลฝอยน้ากลับมาใช้ใหม่เพื่อน้าไปจัดการให้ถูกต้อง

การจัดการขยะกลางทาง

1) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งภาชนะรองรับมูลฝอยแบบแยกประเภทในสวนสาธารณะและสถานที่ท่องเที่ยวทุกแห่ง

2) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดวันและเวลาในการเก็บและขนขยะ

3) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดหายานพาหนะให้เพียงพอและเหมาะสมกับปริมาณและประเภทขยะ

การจัดการขยะปลายทาง

1) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าภาพโครงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบรวมกลุ่ม (Clusters) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 324 กลุ่ม วางแผนการพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เช่น การพัฒนาระบบฝังกลบขยะที่ไม่ถูกต้องให้ถูกต้องตามหลักวิชาการหรือหลักสุขาภิบาล หรือการพัฒนาระบบฝังกลบขยะเป็นโรงงานผลิต RDF หรือโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าจากขยะ หรือโรงเตาเผาขยะที่มีระบบควบคุมมลพิษ หรือโรงหมักท้าปุ๋ยหรือก๊าซชีวภาพเพื่อลดปริมาณขยะ และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายจากภาครัฐ

2) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบ่อฝังกลบขยะที่ไม่ถูกต้องดำเนินการปรับปรุงหรือแก้ไขปิดหรือบ้าบัด/ฟื้นฟู สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องให้ถูกต้องตามหลักวิชาการหรือให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ในปัจจุบันสถานการณ์และปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน มาจากหลายสาเหตุและควรจะต้องได้รับการแก้ไขปัญหาโดยด่วน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหนึ่งในหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ขยะมูลฝอยไม่ได้รับการคัดแยกตั้งแต่ต้นทาง ตามหลักการ 3 ช: ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และน้ากลับมาใช้ใหม่ หรือ

(3Rs : Reduce Reuse และ Recycle) และขยะมูลฝอยชุมชนไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่แก้ไขปัญหาขยะให้หมดไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ได้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ควรมีการดำเนินการที่ดีดังแสดงในภาพประกอบที่ 5

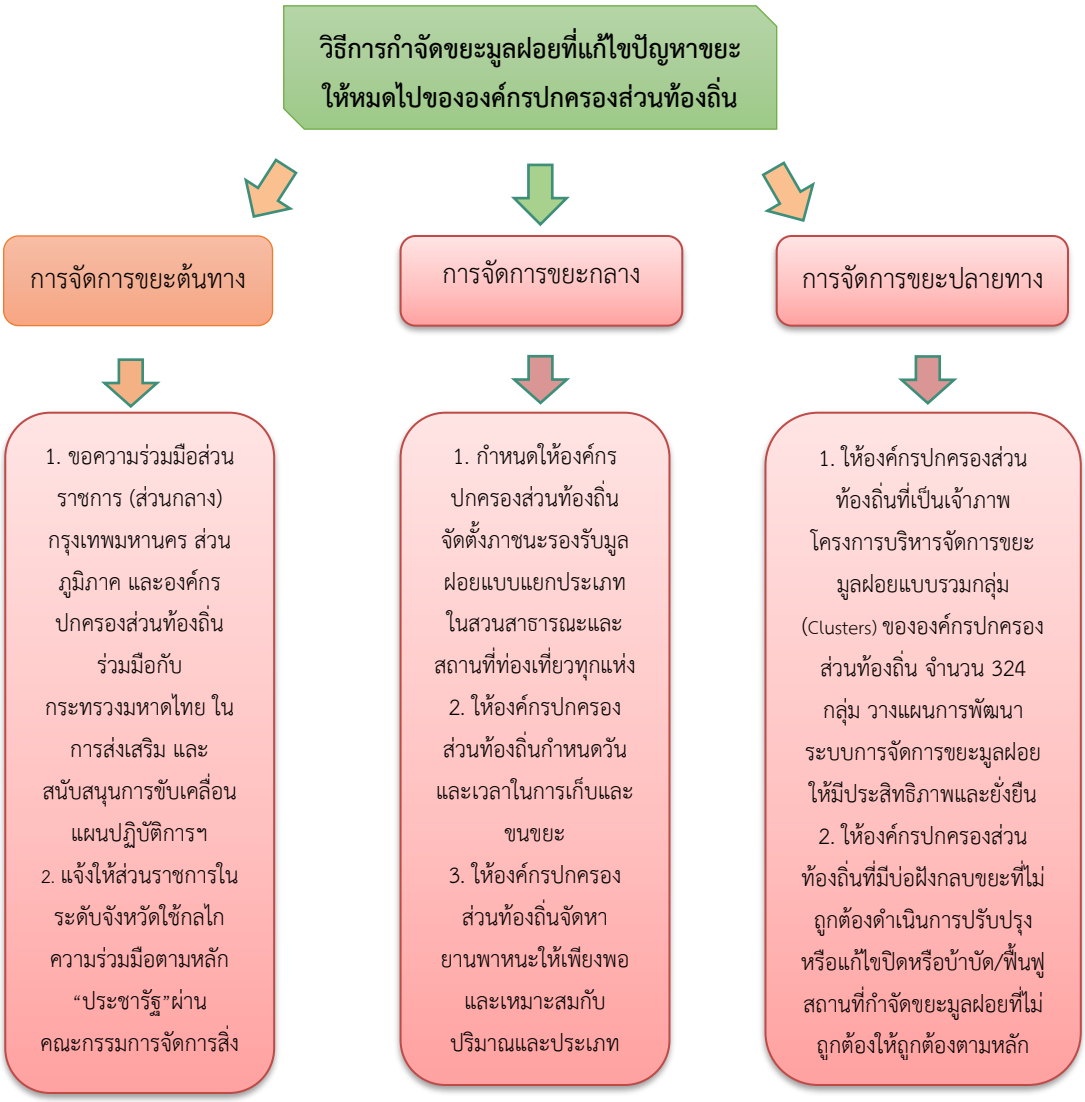

ภาพที่ 5 วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่แก้ไขปัญหาขยะให้หมดไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุปผลการศึกษา

จากสถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนในปัจจุบัน ส่งผลให้หลายหน่วยงานมีความตื่นตัวและเล็งเห็นความสำคัญในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน โดยอาศัยหลักการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนตามแนวคิดหลักการ 3R เพื่อลดปัญหาการเกิดขยะมูลฝอยในชุมชนตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง จากหลักการในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่กล่าวมาจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้อง

อาศัยความร่วมแรงร่วมใจกันของทุกๆ ฝ่าย อันประกอบไปด้วย หน่วยงานทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงประชาชนในชุมชนนั้นๆ ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ได้มีการจัดการขยะมูลฝอยโดยอาศัยหลักการ 3R เนื่องจากหลักการ 3R เป็นการจัดการขยะด้วยวิธีการง่าย ๆ ที่สามารถทำได้ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย และสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแก้ไขปัญหาขยะให้หมดไป และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพแบบบูรณาการในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการนำขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปบำบัดและกำจัดให้น้อยที่สุด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองควรรณรงค์และปลูกจิตสำนึกให้หน่วยงานทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงประชาชนในชุมชนนั้นๆดำเนินการตามแนวทางดังต่อไปนี้

1) ใช้น้อย หรือลดการใช้ (Reduce) โดยการลดปริมาณการใช้ลงโดยใช้เท่าที่จำเป็น หลีกเลี่ยงการใช้อย่างฟุ่มเฟือย เพื่อลดการสูญเปล่าและลดปริมาณขยะให้มากที่สุด เช่น การใช้ตะกร้าหรือถุงผ้าในการจับจ่ายซื้อของ เพื่อลดปริมาณพลาสติกและโฟมซึ่งกำจัดยาก การใช้แก้วส่วนตัวแทนการใช้แก้วครั้งเดียวแล้วทิ้ง การใช้ปิ่นโตหรือกล่องใส่อาหารเพื่อลดขยะโฟมซึ่งย่อยสลายยาก เป็นต้น

2) ใช้ซ้ำ (Reuse) โดยการนำของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้อีกโดยไม่ผ่านขบวนการแปรรูปหรือสภาพ เช่น การทำสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ นอกจากจะช่วยลดปริมาณขยะแล้วยังสร้างอาชีพและรายได้ การใช้กระดาษสอบหน้า เมื่อใช้ครบทั้งสองหน้าแล้งยังทำเป็นกระดาษหน้าที่สามโดยใช้เป็นกระดาษพิมพ์อักษรเบรลล์ให้ผู้พิการทางสายตาได้ การใช้ถ่านไฟฉายแบบชาร์จใหม่ได้ เป็นวิธีการที่ประหยัดเงินในกระเป๋าและช่วยลดปริมาณขยะอันตรายที่เกิดขึ้น การบริจาคเสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้ผู้ที่มีความจำเป็นต้องใช้ นอกจากจะได้บุญแล้ว ยังทำให้บ้านเรือนเป็นระเบียบ ไม่รกรุงรังเต็มไปด้วยสิ่งของที่ไม่ได้ใช้งานแล้ว และการขายสินค้ามือสอง เช่น หนังสือ เสื้อผ้า รองเท้า อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น นอกจากเป็นการลดปริมาณขยะแล้ว ยังเป็นการเพิ่มรายได้อีกด้วย

3) ใช้แปรรูปหรือแปรรูปใช้ใหม่หรือรีไซเคิล (Recycle) โดยการนำขยะรีไซเคิล ของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้มาแปรรูปเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต หรือเพื่อผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น การนำกระป๋องอะลูมิเนียมมาหลอมเป็นขาเทียม การนำกล่องเครื่องดื่ม UHT มาแปรรูปเป็นตะกร้า การนำกระดาษมาแปรรูปเป็นกล่องทิชชู การนำขวดพลาสติกใส (PET) มาแปรรูปเป็นเสื้อ

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรอาศัยหลักการ 3R ได้แก่ ใช้น้อย (หรือการลดการใช้: Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และใช้แปรรูป (หรือแปรรูปใหม่: Recycle) เนื่องจากหลักการ 3R เป็นการจัดการขยะด้วยวิธีการง่าย ๆ ที่สามารถทำได้ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย และสามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ถุงผ้าแทนการใช้ถุงพลาสติก ใช้ ภาชนะหรืออุปกรณ์ที่

สามารถใช้ซ้ำในชีวิตประจำวัน เช่น กระบอกน้ำ ตะกร้า และปิ่นโต เป็นต้น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแก้ไขปัญหาขยะให้หมดไป และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพแบบบูรณาการในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการนำขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปบำบัดและกำจัดให้น้อยที่สุด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองควรรณรงค์และปลูกจิตสำนึกให้หน่วยงานทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงประชาชนในชุมชนนั้นๆ นำหลักการ 3R ได้แก่ ใช้น้อย (หรือการลดการใช้: Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และใช้แปรรูป (หรือแปรรูปใหม่: Recycle) มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ. (2561). **คู่มือการปฏิบัติการ 3 ใช้ (3R) เพื่อจัดการขยะชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ฮีซ์ จำกัด.

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563). **คู่มือการลด และคัดแยกขยะมูลฝอยภายในบ้านและที่ทำงาน**. กรุงเทพฯ: กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย.

กรมควบคุมมลพิษ. (2564). **(ร่าง) แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ (พ.ศ. 2565–2570)**. กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). **ข้อสั่งการ แนวทาง และนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เพื่อใช้กำกับดูแล และติดตามการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). **การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management : CBM)**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

กระทรวงมหาดไทย. (2565). **แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" ประจำปี พ.ศ. 2565**. หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท 0820.2/ว 3299 ลงวันที่ 11 พฤษภาคม 2565.

ชัยวิชิต พลหลา. (2559). **แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ส่วนส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง. (2564). **คู่มือหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร”**. ลำปาง: ส่วนส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง.